

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

ΤΙΜΗ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΝ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ τὸ Ἐσωτερικὸν ἀρὰ 48 φιλ.
Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν Δρ. 10
Κατὰ ἑξαμηνίαν » 5
Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν Φρ. 12

Διὰ πᾶσαν καταχώρησιν ἐν τῇ
ἀ. σελιδι ὁ εἶχος λεπ. 30. Ἐν τῇ
γ'. λεπ. 20. Ἐν τῇ δ'. λεπ. 10.
Διὰ τὰς δικαστικὰς καταχωρή-
σεις κατ' ἀπανομήν.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΕΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Ἰδιοκτήτης Ν. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Συντάκτης ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΖΕΡΒΟΣ.
Τακτικὸς ἐν Ἀθήναις Συντάκτης ΧΡΗΣΤΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

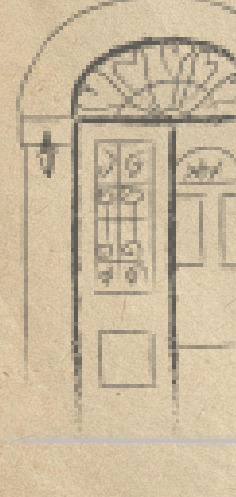
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

(Συνέχεια ἴδε ἀριθμὸν 477)

Ἐλεγα γιὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Λοβανώφ. Αὐτὴ ἄλλως δὲν ἐξηγῆται παρὰ μὲ τὸ σχέδιον μιᾶς συμμαχίας μετὰ τὴν Τουρκία μετὰ σκοπὸν νὰ χτυπηθῇ ἡ Ἀγγλία σταῖς Ἰνδίας χωρὶς ἐλπίδα σωτηρίας. Καὶ δὲν θὰ εἶναι συμμαχία τῆς Ρουσίας μετὰ τὴν Τουρκία, ἀλλὰ τῆς Ρουσίας μετὰ τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον, ἐκατὸ καὶ περισσώτερα ἑκατομμύρια μετὰ ἄλλα ἑκατὸ. Σὲ τέτοια περίστασι καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Εὐρώπης ὅλης ἤθελε βρεθῆναι ἐν κίντυνῳ. Καλὸν σχέδιον, ἀλλὰ καὶ μωρὸν, καθὼς ὅλα σχεδὸν τὰ πολιτικὰ σχέδια, σχέδιον φιλόδοξον χωρὶς ἀληθινὸν σκοπὸν καὶ πρακτικὸ ἀποτέλεσμα, παρὰ μόνον γιὰ νὰ ἐκπνευλαθῶνται ἐν τὸν κόσμῳ μετὰ διάφορα μορφαῖς τὰ ἴδια φαινόμενα καὶ τὰ ἴδια πράγματα, γιὰ νὰ καταπιεθῇ ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον καὶ νὰ μὴ ἠτυχάζῃ ποτὲ ὁ κόσμος. Ἐπρεπε νὰ βρεῖται ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος ὅπου νὰ φιλοθῆναι μετὰ τῇ Γαλλίᾳ ἐπιστρέφοντας τῆς τὴν Ἀλσατία καὶ Λορραίν. Μετὰ τοῦτο θὰ ἐλυόνταν τὰ μάγια, καὶ ἡ Εὐρώπη τότες ἤθελε βρεθῆναι ἐνὸς ἐνωμένη καὶ συνασπισμένη ἐναντίον τῶν σχεδίων τῆς Ρουσίας καὶ ποῖν προφάση νὰ τὰ βάλῃ ἐν πρᾶξι. Ἡ ὠφέλεια ποῦ ἡ Γερμανία ἔχει ἀπὸ ταῖς δύο ἐκείναις ἐπαρχίαις δὲν ἀναλογεῖ μετὰ τὰ ὑπεροχὰ ἐξοδα ποῦ κάνει γιὰ τὴ στρατιωτικὴν προετοιμασία ποῦ ἐν αὐτῇ τὴν ὑποχρεώνει ὁ φόβος ἐνὸς νέου πολέμου μετὰ τῇ Γαλλίᾳ. Κι' ἐν ἤτοι γιὰ καιρὸν ὀρισμένον, ὑπομονή, ἀλλὰ εἶναι γιὰ καιρὸν ἀόριστον. Κι' ὡς ποτε θὰ πηγαίνει ὁμπρὸς αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις κι' αὐτὴ ἡ κατάστασις; κι' ὡς ποτε θὰ ἐξαντλεῖται τὸ κράτος καὶ θὰ ὑποφέρει τὰ βάρητα ὁ φτωχὸς λαὸς; Ἄν κάνει τὸ ἴδιον καὶ ἡ Γαλλία, ἀλλὰ ἡ Γαλλία τοῦλάχιστον εἶναι πλουσιώτερη. Ἴσως νὰ συμβαίην κι' ἐδῶ ἐκεῖνο ποῦ εἶπα εἶπε γιὰ τὸν Μουραβιέφ. Μήτε ὁ Γουλιέλμος μήτε κανένας ἄλλος θὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν δρόμον ποῦ εἶχε δεῖξει ἡ ὀρθοκρίσια ἐνὸς φιλόργου καὶ ἀκαρδοῦ Βίσμαρκ. Κι' ἐπειδὴ κοινὸς ἐχθρὸς τῆς Εὐρώπης γιὰ τὸ μέλλον θεωρεῖται ἡ Ρουσία, γιὰ τοῦτο ἡ Εὐρώπη θὰ ἐμπορούσε νὰ τὴν περιπαύσῃ φέρωντας, ὅσο εἶναι καιρὸς, τὴν Ἀουστρία ἐπὶ τὸν Βόσπορον. Δεῶν τὴν Ἀουστρία, ἐπειδὴ, ἀπ' ὅλους τοὺς γειτόνους, μόνον ἡ Ἀουστρία θὰ ἦτον ἀρμόδια καὶ ἰκανὴ ν' ἀντικαταστήσῃ μετὰ καλὸ καὶ βέβαιον ἀποτέλεσμα τὴν Τουρκικὴν ἐξουσία καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ἐν τὸν ἴδιον καιρὸν ὡς ἕνα δυνατὸν προπύργιον ἐναντίον τῶν σχεδίων τῆς Ρουσίας. Ἀλλὰ ἡ διπλωματεία ἡ φοβιστικὴ ποῦ τὰ πέρα κοσινίζει καὶ τὰ πέρα ψιλοκουττάζει, δὲν θὰ τὸ ἔκανε ἴσως ἐπειδὴ προβλέπει παραλόγως ὡς καὶ γιὰ τὸ ἀπώτατον μέλλον, τὸ ἔπειτα ἀπὸ πέντε ἢ δέκα αἰῶνας, καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ προῖδῃ τι μπορεῖ ὡς τότες νὰ συμβῇ καὶ μετὰ τοῦτο, κι' ὡς ὅσο τι μπορεῖ νὰ συμβῇ καὶ μετὰ τὴ διατήρησι τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος, ὅχι ἔπειτα ἀπὸ πέντε καὶ δέκα, ἀλλ' ἔπειτα ἀπὸ μισὸν αἰῶνα, αὐτὸ δὲν τὸ σκέπτεται. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅπως ἔπειτα ἀπὸ πέντε αἰῶνας ἢ δὲν θὰ ὑπάρχει Τουρκία ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἢ, ἐν θὰ ὑπάρχει, θὰ εἶναι κι' αὐτὴ πολιτικὴ μὲν καὶ θὰ εἶναι δυνατὴ ὅσο θὰ ἦτον καὶ ἡ Ἀουστρία. Ἡ διπλωματεία, καὶ ἰδίως ἡ Ἀγγλία, εἶχε καταβάλῃ κάθε προσπάθεια τοῦτόσους τοὺς ὑστεροὺς πενήντα χρόνους γιὰ νὰ δυναθῇ νὰ σχηματισθῇ ἐν τῇ Τουρκίᾳ πολιτικὴ καὶ δυνατὴ ποῦ νὰ ἦναι ἐν κατάστασι ν' ἀντισταθῇ ἐπὶ φιλόδοξον σχέδιον τῆς Ρουσίας, καὶ δὲν τὸ ἔχει κατορθώσει. Ἡ Ἀουστρία ἐν τὸν Βόσπορον, κατὰ τὴ δική μου γνώμη, θὰ ἦτον ἐκείνη ἡ

Τουρκία ἡ δυνατὴ καὶ πολιτικὴ ποῦ ἔχουν ὀνειρευτεῖν κι' ὅπου ἴσως ἀκόμα ὀνειρεύονται οἱ διπλωμάταις. Σὲ τέτοια περίστασι θὰ ἐπαίρναν κι' οἱ ἄλλοι γειτόνοι ὁ καθένας τὸ μεριδίον τοῦ γιὰ νὰ ἠτυχάζουν κι' αὐτοὶ καὶ θὰ ἐπαίρναμε κι' ἐμεῖς τὸ δικὸν μας, γιὰ νὰ ἠτυχάζαμε κι' ἐμεῖς (ἐν θὰ ἠτυχάζαμε) καὶ γιὰ ν' ἀποκοινοῦμε πάντῳ τὸν ἴδιον δρόμον καὶ νὰ κυβερνήσασθε καθὼς ὡς σὰ σήμερον ἔχομε κυβερνηθῆναι. Καὶ θὰ ἐσυντρέχαμε ὅλοι, ἐν μιᾷ περίστασι, ἐν ἐπαρουσιάζοντες μετὰ τὴν Ἀουστρία μαζί, γιὰ τὸν σκοπὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀσφαλείας. Ἄν τὸ σχέδιον τοῦ Λοβανώφ εἴναι ἐκεῖνο ποῦ εἶπα (καὶ δὲν βλέπω τί ἄλλο μπορεῖ νὰ ἦναι), κι' ἐν ἡ Ρουσία ἔχει ἐγκαταλείψῃ, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, τὸ παλαιὸν σχέδιον τῆς κυριαρχίας τοῦ Βόσπορου, ἡ Ρουσία τώρα εἰλικρινῶς θὰ συμπράξει γιὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ μέλλοντος συμμαχίου τῆς ἀμφιβάλλου ἡμῶς ἐν θὰ συμφωνήσῃ γιὰ νὰ γένη χρῆσι καὶ τῆς βίας γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Κι' ἐν τὸ σχέδιον εἴναι ἐκεῖνο ποῦ εἶπα, τί θὰ ἐλάβαινε ἐν ἀνταμοιβῇ ἡ Τουρκία; Ὅθι ἐλάβαινε τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς ὅπου, χωρὶς τὴν φιλία τῆς Ρουσίας, εἶναι κιντῶν ἐν κίντυνῳ. Στὴν περίστασι τῶν Ἀρμενικῶν, ἐν ἡ Ρουσία ἤθελε, αὐτὴ ἡ ἀκεραιότης θὰ ἐπαρῆτο. Καὶ ἡ ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος γιὰ τὴν Τουρκία εἶναι ἐξασφάλισιν τῆς ὑπαρξέως. Ἀπὸ λίγο καθε φορὰ, θὰ ἐτελειονε ποῦ θὰ τὴν ἐξέκαναν ὅχι μόνον ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἐπειτα, θὰ ἐξασφάλιζε καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐν θὰ ἐπροσάρτουσε καὶ τίποτα μουσουλμανικῆς ἐπαρχίας ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μᾶς ἐπαίρῃ κι' ἐμεῖς μέσα αὐτὸ τὸ σχέδιον. Τί τὴ μέλλει τῇ Ρουσίᾳ καὶ μᾶς; καὶ τί τὴ μέλλει γιὰ τὸν ἑλληνισμόν; Τὸν ἑλληνισμόν σήμερον μόνον ἐμεῖς τὸν ἐνοοῦμε, καὶ κανένας ἄλλος. Ἄν τοῦλάχιστον εἶχαμε διοικηθῆναι καλὰ, θὰ ἐμπορούσαμε νὰ βάλωμε βάσι ὅπως θὰ μᾶς ἐπέβονταν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καθὼς ἔχομε διοικηθῆναι, δὲν μᾶς σέβεται καὶ δὲν μᾶς λογαριάζει κανένας γιὰ τίποτα, καὶ πολλὴ δικαιοσύνη ἔδωκε ὅπως ἡ Ρουσία ἐφρασε νὰ συγχωρῇ καὶ νὰ καθῆται νὰ κυττάζῃ ἀτάραχα νὰ κυνηγῶνται καὶ νὰ σκοτώνονται ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς χωρὶς μέσα ἀντιστάσεως χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ καὶ ὀρθοκρίσοί τῆς, μετὰ ματσοῦκα ἐν θὰ ἦταν ἀσύλοι, τί ἄλλο θέλωμε ἀπ' αὐτό; Ἀλλὰ καὶ ἀσύλοι ἐν ἦσαν, καὶ πάλι ἦτον πρᾶγμα ἄξιον νὰ ταράξῃ κάθε ἀληθινὰ ἀνθρώπινον καρδίαν. Ἦτον ἐν τῇ Ρουσίᾳ νὰ τοὺς λυτρώσῃ, καὶ δὲν τὸ ἐπραξε, μήτε τὴν πρώτη φορὰ, μήτε καὶ τὴν δεύτερη. Καὶ δὲν ἦταν ἀνθρώποι ἐπαναστάταις ὅπου εἶχαν πάρει τὸ ἄμνηστον ἢ ὅπου εἶχαν συνωμώσει ἐναντίον τῆς ἐξουσίας τοῦ Σουλτάνου ἦταν ἀνθρώποι ἀθῶοι ὅπου ὄλαις τοὺς ἢ ἰδέαις κι' ὄλοι τοὺς οἱ πόθοι ἐπεριόριζονταν ἐν τὸν δυναθῶν, ἐργαζόμενοι, νὰ βγάλουν λίγο ψωμί γιὰ νὰ φάν αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς. Ἡ Ρουσία ἐν αὐτῇ τὴν περίστασι ἐγένετο συνένοχος ἐνὸς ἐγκλήματος ὅπου φρικωδέστερον ἢ νεώτερη ἱστορία δὲν ἀναφέρει. Ἄν εἶχε πάρει αὐστηρὰ μέτρα τὴν πρώτη φορὰ, δὲν θὰ ἐσυνέβαινε τὸ δεύτερον τὸ κακὸν, ποῦ ἦτον καὶ τὸ μεγαλύτερον κι' ὅπου κανένας δὲν τὸ ἐπερίμενε τόσο γλήγορα. Ὁ Λοβανώφ ἐπέβανε ἀπὸ ἀφηνίδιον θάνατον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταῖς ἴδιαις ἡμέραις δὲν εἶχε προφάση γιὰ νὰ ἰδῇ ταῖς ἐκθέσεις τῶν ἐφημερίδων μόνον ἀπὸ τὰ τηλεγραφήματα ποῦ εἶχε λάβῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ θάνατον τοῦ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρχε ὁ ἔλεγχος τῆς συνεδήσεως ὅπου πρέπει νὰ ἦταν ἐκτελεσθῆναι; ἐπειδὴ, ἐν τὸ ὑστερον, δὲν ἦτον καὶ κανένας ἀνθρώπος πρᾶστυχος καὶ ἠθικὸς ἀρμόριτος γιὰ νὰ μὴ τοῦ κάμῃ ἐντύπωσιν ἕνα τέτοιο πρᾶγμα. Ἐκεῖνοι ποῦ τὸν ἔχουν γνωρίσει ἀπὸ σιμὰ

εἶναι ἀρμόδιοι νὰ κρίνουν γιὰ τοῦτο. Ἐπειτα, ἔχουν πρόσωπον νὰ σοῦ μιλοῦν γιὰ χριστιανισμόν. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ γιὰ τὸ δογματικὸν μέρος ὅπου κανένας δὲν τὸ ἐνοοεῖ κι' ὅπου αὐτοὶ μπορεῖ νὰ μὴ τὸ λογαριάζουν γιὰ τίποτα, καὶ ἄλλὰ γιὰ τὸ ἠθικὸν μέρος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὅπου εἶναι τὸ οὐσιώδες κι' ὅπου αὐτὸ τὸ ἐνοοῦν ὅλοι κι' ὅπου γιὰ αὐτὸ ἴσα ἴσα καυχῶνται. Ὅλα ψευταῖς καὶ ἀγυρταῖς: ὅλα συμφέρον, ποταπὸν συμφέρον, καὶ τίποτ' ἄλλο. Οἱ χριστιανοὶ, ἐν χριστιανοὶ, δὲν ὑπερτεροῦν ἐν τίποτα ἐκείνους τῶν ἄλλων θρησκείων, κι' ἄς στοχάζωνται κι' ἄς λέν ὅτι θέλουν. Μάλιστα ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι εἶναι καὶ κατώτεροι. Καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ δημόσιᾳ, καὶ ἐν τῇ διανοητικῇ σχέσει, ὁ ἐγωισμὸς καὶ τὸ ποταπὸν συμφέρον εἶναι ἐκεῖνα ποῦ βραχίλευν. Θρησκεία κι' ὅλα τ' ἄλλα εἶναι προσποθήσασιν καὶ μέσα γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὸ ποταπὸν συμφέρον. Κι' ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐργαζόμενοι γιὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, δὲν ἐργαζόμενοι παρὰ γιὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ποταποῦ συμφέροντος ἐκείνων ὅπου ὀνομάζονται χριστιανοὶ χωρὶς νὰ ἦναι. Αὐτὰ εἶναι πρᾶγματα πικρὰ καὶ ἀποδεικνύμενα. Ναοί, ψαλμοῦδια, τελεταῖς, τίτλοι, στολαῖς, σημαῖαις, λάβαρα, βασιλικὰ παλάτια, Βατικανὰ, Πατριαρχεῖα, ὅλα κατὰ βάθος καὶ οὐσιωδῶς δὲν εἶναι παρὰ ἀγυρταῖς τοῦ ἐνὸς μέρους, πλάναις τοῦ ἄλλου μέρους, προωρισμέναις νὰ ὑπηρετήσουν τὸ ποταπὸν συμφέρον. Πῶς νὰ φύγωμε ἀπὸ τέτοια λάσπη καὶ ποῦ νὰ πάμε; Ἄν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤθελε βρεθῆναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπατῶν ὁ πονηρὸς τὸν ἀθῶον καὶ νὰ καταπιεθῇ ὁ τολημῶν τὸν δειλὸν καὶ ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τρών καὶ νὰ πίνουν μετὰ τοὺς κόπους τῶν ἄλλων, δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἤθελε βρεθῶν ἐν τῇ περίστασι ποῦ ἔχουν βρεθῆναι, καὶ μήτε Τάρος θὰ ἀκούστον ἐν τὸν κόσμῳ μήτε Λοβανώφ ἢ Μουραβιέφ. Τὸ καλλήτερον ἐμβλημα ποῦ θὰ ἀρμοῦζε ἐν τῇ βασιλικῇ στέμματα θὰ ἦτον ἕνα καρβέλι καὶ μιὰ μπουτίλια, ἡ πρώτη πηγὴ καὶ αἰτία τῆς ὑπαρξέως τοὺς, καὶ ἡ πρώτη πηγὴ καὶ αἰτία τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως. Ὅθι ἐμπορούσε ὅμως νὰ προστεθῇ κι' ἕνα χοιρομέρι ἢ ἕνα κοτόπουλο ἐν τῇ σουβλί, ἢ τίποτ' ἄλλο, κατὰ ταῖς ὀρεξείας τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ὅλα τ' ἄλλα τὰ ἐμβλήματα, ὁμπρὸς ἐν τὸν ποταπὸν, εἶναι κουταμάραις. Τί σημαίνουν π. χ. ἕνας ἀετός δικέφαλος ἢ ἕνας μονόκερος ἢ μιὰ σκαλτσόδετα ἢ τρεῖς κρίνοι καὶ ἄλλα τέτοια; Κι' ἐν ὡς κι' αὐτὰ ἔχουν ἕνα νόημα, τὸ νόημα τοὺς ὅμως δὲν περικρίσει μήτε πολλὴ μήτε λίγο πνεῦμα, καὶ εἶναι πάντα νόημα κατώτερον, καὶ νόημα γεννημένο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο ποῦ εἶπα, ἐπειδὴ χωρὶς ἐκεῖνο δὲν θὰ ὑπῆρχαν μήτε τοῦτα. Πολλὰ χριστιανικὰ ἔθνη σταῖς σημαῖαις τοὺς ἔχουν τὸν σταυρὸν. Ὁ σταυρὸς, ἐν τῇ τωρινῇ καταστάσι τῶν πραγμάτων, δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία. Ὅθι ἔκαναν καλὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν μετὰ τὸ καρβέλι καὶ μετὰ τὴν μπουτίλια. Κι' ἐν τῇ συμβαίει νὰ μιλοῦν καὶ νὰ ἀναφέρουν γιὰ συμφέροντα ἀγγλικὰ, γερμανικὰ, ρουσσικὰ κτλ. αὐτοὶ ἐνοοῦν πάντα ἀποκλειστικῶς τὰ συμφέροντα τοῦ καρβελίου καὶ τῆς μπουτίλιας. Τὰ ἐθνη ποῦ ἔχουν καλλήτερον τὸ νόημα καὶ ἐνοοῦν ἕνα καλὸν καὶ ἕνα ἄριστον ἔχουν καὶ κανένας σχέδιον μηχανῆς ἢ ἄλλου ἐφευρέματος, κανένας ὄχι ὅμως καὶ σταυρὸν καὶ νὰ περπατοῦν μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ νὰ κινῶνται ὡς ἂν ἦταν κοινὸι ἄδελφοί, ταῖς ἀδικιώτερας καὶ ἀντιχριστιανικώτερας πράξεσι. Τὸ σύμβολον αὐτὸ τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης, τῆς παγκόσμιας ἀδελφωσύνης, ἐν πόσους τρόπους δὲν τὸ ἔχουν πομπέψῃ καὶ ἐξευτελίσει

ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΝ
ΑΝΤΙΟΧΕΙΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΟΥ

καὶ κυβερνητικῆς καὶ ιδιωτικῆς καὶ λαϊκῆς καὶ ἐρωφειοφιλῆς! Πόσα ἐγκλήματα δὲν ἔχουνπραχθεὶ καὶ δὲν ἀκολουθοῦν πάντα νὰ πράττωνται ἀπουκᾶτου ἀπὸ τῆς σκέπης ἐκείνου τοῦ συμβόλου! Τὰ ἠθικὰ συμπερόντα τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθοεργίας, τῆς γενναιοδωρίας, τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς ἐκπληρώσεως χρέους δικαιοσύνης, εἶναι συμπερόντα ἄλλουνοῦ κόσμου καὶ δὲν λογαριάζονται γιὰ τιποτα, μήτε κἀνένας θυσιάζει μικρὸ μέρος τοῦ ποταποῦ κτηνώδους συμπερόντος τοῦ πρὸς χάρι ἐνὸς ἠθικοῦ συμπερόντος σὰν ἐκεῖνα. Καὶ στὴ δημοσίᾳ ζωῇ καὶ στὴν ιδιωτικῇ τὸ ἴδιο. Λεῖπει τὸ αἰσθητικὸν τοῦ τοῦτο· καὶ ἀφ' οὗ λείπει τὸ αἰσθητικὸν, τὸ κακὸ εἶν' ἀδιόρθωτο. Μόνον μιὰ ἀλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος θὰ ἐδύνοτου νὰ φέρῃ μὲ τὸ σταθερὸν μιὰ διόρθωσι. Ἔτσι καὶ σ' ἐμᾶς, καθὼς ἐλέγαμε, μιὰ ἀλλαγὴ τοῦ πολιτεύματος. Ὁ Χριστὸς ἐγύρευε νὰ ἐμπνεύσῃ τὰ δίκαια τοῦ τὰ αἰσθητικὰ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου του. Χαμένος κόπος. Ἄλλο δὲν ἐκατόρθωσε παρὰ 'ποῦ γιὰ τὴν αἰτία αὐτῆ τὸν ἐσταύρωσαν. Μὲ ταῖς διδασκαλίαις του μιὰ τάξις ἀνθρώπων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχε ἰδεῖ νὰ προσβάλλονται καὶ νὰ κιντυνεύουν γιὰ αὐτὴ τὰ συμπερόντα τοῦ καρβελοῦ. Καὶ ἡ σταυρώσις του ἔπειτα σὲ ἄλλο δὲν ἐχρησίμευε καὶ δὲν χρησιμεύει παρὰ σὰ μιὰ εὐλογη αἰτία γιὰ νὰ δύνωνται ἄλλοι νὰ ἔχουν ἀσφαλισμένον τὸ καρβελοῦ. Ἐφ' οὗ οἱ Ἄγγλοι ἐβουρλιώτηκαν γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ ἰωβιλαῖο τῆς βασιλείας τους. Τι τὸ ἦθελαν αὐτὸ τὸ ἰωβιλαῖο; Καὶ τί ἐπρατταίνε οὕτωδὼς αὐτὴ ἡ βασιλεία; Ἐβάλαν σὲ σκοτούρα καὶ σὲ ἀνησυχία τὸν μισὸν κόσμον ὑποχρώνοντας τὸν νὰ ἐβῆ στὴ Λόντρα νὰ ἰδῇ τὴ βασιλίτσα. Φαντασθῆτε καταδικη, νὰ περάσῃ ἕνας τὸν ὠκεανὸν, νὰ κάμῃ δέκα καὶ εἴκοσι καπετάνιστρα ἡμερῶν ταξείδι, μάλιστα ἂν τὸ πιάνει καὶ ἡ θάλασσα, καὶ νὰ ἐβῆ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ἢ ἀπὸ ταῖς Ἰνδίας ἢ ἀπὸ τὴν Ἀουστραλία ἢ ἀπὸ τὴ Νέα Ζηλανδία, κτλ. μὲ κίντυνο τῆς ζωῆς του, γιὰ νὰ ἰδῇ μιὰ γυναῖκα, καὶ μάλιστα γυναῖκα γρηῃ, 'ποῦ τὴν ἐγνώριζε καὶ ἀπὸ ταῖς εἰκόνας τῆς. Μπορεῖ νὰ ἦν' ἀξιολογηστικὴ, καὶ εἶναι τρόντι, καὶ σὰ γυναῖκα καὶ σὰ βασιλίτσα; ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶν' ἀρκετό. Ὡς καὶ γιὰ τὸ ἐξωχότερον πρόσωπον, π. χ. γιὰ ἕνα Βοναπάρτε, γιὰ ἕνα Βικτωρία Οὐγο, γιὰ ἕνα Βέρδη, δὲν θὰ ἀξίσει αὐτὴ ἡ θυσία. Ἀπογρηῃτὸν λιγώτερον γιὰ τὴ βασιλίτσα Βικτωρία ὅπου δὲν εἶχε διακρίθει γιὰ τίποτα ἄλλο παρὰ μόνον γιὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς, κοινὴ μὲ πολλῶν ἄλλων γυναικῶν ἀγαθότητα, καὶ γιὰ τὴ θέσι τῆς σὰ βασιλίτσα, θέσι ὅπου δὲν τὴν ἔχει ἀποχτήσει μὲ τὰ προτερήματα καὶ τὴν ἰκανότητά τῆς, ἀλλὰ 'ποῦ τῆς τὴν ἔχουν δώσει οἱ δημοθεῖς τῆς ἐπειδὴ ἔτσι τὸ ἀπαιτοῦσε ὁ νόμος καὶ ἔτσι τὸ ἤθελε ἡ καλὴ τῆς τύχη. Εἶναι πάρα βέβαιον ὅπως πολλοὶ ἀπὸ 'κεινοὺς ὅπου, χωρὶς νὰ ἔχουν δέξι, ἔχουν ὑποχρεωθεὶ νὰ κἀμουν τὸ ταξείδι, θὰ τὴν ἔχουν ἀναθεματισε. Ἄλλοι πάλε θὰ ἔχουν εὐχρηστικηθεὶ ὅπου τοὺς ἐτυχε εὐκαιρία νὰ κἀμουν χρισμα ἕνα ταξείδι καὶ καὶ νὰ πᾶν στὴν Ἀγγλία, ὄχι γιὰ νὰ παρασταθοῦν στὴν ἀνοήτη τελετὴ καὶ γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴ βασιλίτσα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἰδοῦν τὸν τόπον. Ὁ γυρὸς ὅπου τῆς ἔχουν κάμει μὲ τὸ ἀμάξι στοὺς δρόμους τῆς Λόντρας ἦσαν ἕνα εἶδος θεατρίματος ὅπου αὐτὴ, ἂν εἶχε σκεφτεῖ καλῆτερα, βέβαια δὲν ἤθελε τὸ δεχθεῖ. Κι' ὡς ὅσο πόσα ἑκατομμύρια δὲν ἔχει στοιχίσει στὴν κυβερνησὶ καὶ σὲ ιδιωτικῆς ἐκεῖνο τὸ θεατρίσμα! Ἐχουν βρεθεῖ πολλοὶ ἀνόητοι καὶ βουρλιωμένοι ὅπου ἔχουν περῶντι μὲ ἑκατοστάδες λίρας μὲ θέσι, ἕνα σπῆτι, ἕνα παραθύρι, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴ βασιλίτσα νὰ περάσῃ. Καὶ ποῦ; Σὲ ἕνα τόπον ὅπου χιλιάδες ἀνθρώποι ὄχι μόνον πεινᾶν, ἀλλὰ καὶ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πείνα. Οἱ Ἄγγλοι εἶν' ἀξιοπαῖνοι γιὰ τὸ σέβας ὅπου αἰσθάνονται γιὰ τὴ βασιλίτσα τοὺς ἄλλ' αὐτὸ τὸ σέβας ὅμως, ἂς μὲ συμπληθῶσιν, εἶναι ὑπερβολικόν, καὶ δὲν εἶναι πλέον σέβας, ἀλλὰ εἶναι λατρεία. Ἀμφιβολίαν ἂν σέβονται τόσο τὴν Παναγία, 'ποῦ εἶν' ἡ μήτερα τοῦ Θεοῦ τους, ὅσο τὴ Βικτωρία. Μπορεῖ οἱ Ἄγγλοι νὰ ἐβέλθουν νὰ γιορτάσουν τὸ ἰωβιλαῖο μὲ σκοπὸ ἀγρητικόν καὶ γιὰ νὰ δυνῶσθιν νὰ φέρουν μὲ αὐτὴ τὴν πρόσφαι τοὺς ὑπκότους ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ τοὺς θαυμάσουν δείχνωντάς τους σὲ 'κείνην τὴ συνάφρσι τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δύναμι τοῦ Βρετανικοῦ κράτους. Ἀλλὰ μήτε καὶ τοῦτο δὲν τοὺς δικαιολογεῖ καὶ δὲν ἀξίσει τὰ ἐξόδα 'ποῦ ἔχουν γίνεαι καὶ τὴ σκοπούρα καὶ τὴν ἀνησυχία τοῦ σὲ αὐτὴ ἔχουν βάλει τὸν κόσμον.

Ἄν ἐπρότεροι εἶχα δώσει γνώμη ὅπως οἱ ἐξοπλισμοὶ μας εἶνε ἀχρηστοὶ καὶ περιττοὶ καὶ ὅπως ποτὲ δὲν θὰ παρουσιαστῇ περίστασι γιὰ νὰ ὠφελήθομε ἀπ' αὐτούς, τώρα ἀκόμα καλῆτερα τὸ πιστεύω τοῦτο, γιὰ δύο λόγους: πρῶτον, γιὰ τὴν ἀποδεικνύμενη ἀλλαγὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς καὶ τὸ πλησίασμα τῆς Ρουσίας καὶ τῆς Γερμανίας μὲ τὴν Τουρκία· δεύτερον, γιὰ τὴν ὑστερὴν διαγωγὴ τῆς δικῆς ὁποῦ μᾶς ἔχει ἐξυτελεῖται ὁμπρὸς στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου καὶ μᾶς ἔχει ρίξει καὶ ὀπίσω μισὸν αἰῶνα. Ἀλλάζωντας δρόμον καὶ ἀλλάζωντας σύστημα, κἀντωντας οἰκονομίας ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ ἀροπλιζόμενοι, μὲ τὸν καιρὸ καὶ τὴν ὑπομονὴ ἤθελε ἀναλκῶμε ὄχι ὅμως καὶ μὲ τὸ σχέδιον γιὰ νὰ κάμωμε πάλι τὰ ἴδια καὶ νὰ προκαλίσωμε νέον πόλεμον, καθὼς δὲν εἶναι δύσκολον νὰ σκέπτονται οἱ πατριώταις, ἀλλὰ μὲ τὸ σχέδιον νὰ καλοκυβερνηθοῦμε καὶ νὰ καλοζήσωμε, καὶ μὲ τὸ σχέδιον νὰ δυνῶσθωμε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ξαναποχτήσωμε τὴν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης, 'ποῦ μόνον ἀπὸ τὴ θέλησι αὐτῆς πρέπει νὰ ἐλπίζωμε καὶ νὰ κερτεροῦμε τὴν ἰκανοποίησι τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων πόθων ἐν μέρει ἢ καὶ καθ' ὅλοκληριαν. Τώρα τὸ ζήτημα εἶναι ἂν θὰ παρουσιαστῇ ποτὲ καὶ ἂν θὰ παρουσιαστῇ γλήγορα μιὰ εὐκαιρία γιὰ τοῦτο, ἐπειδὴ σήμερον ὁ πολιτικὸς ὁρίζοντας δείχνει ἕνα κενὸν ἐναντίον καὶ φουρτουνακτέον γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴ δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸν καιρὸ τὸν ἐβλέπαμε, καὶ ὅμως ἐλάβαμε τὴν τολμηρὴν οἱ παληκαράδες καὶ ἐδῶκαμε ὄχι στὰ πλατεῖα μὲ τὸ κουτσουκάκι μας ἔχωντας καπετάνιον τὸν πριγκίπα Γεώργιον καὶ τιμονιέρην τὸν Βασσο καὶ ἐγυρῶμε μὲ τοῦτο νὰ ὑποχρεώσωμε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐβγουν καὶ αὐτοὶ. Ἄν δὲν ἐβουληκῆσθε καὶ ἂν ἐγυρῶμε ὀπίσω μόνον χωρὶς ἄρμενα καὶ χωρὶς κατάρτια, πρέπει νὰ εἴκατε πολλὴ εὐχαριστήριον. Ρουσία καὶ Γερμανία τῆμερον ὑποστηρίζουν τὴν Τουρκία, τοῦτο εἶναι παραπολὸ φανερό. Νὰ ὑπάρχῃ συνεννόησι μεταξὺ τῶν τριῶν γιὰ κἀνέναν σκοπὸν; ἢ μόνον μεταξὺ τῆς Ρουσίας καὶ τῆς Τουρκίας; Ἄν τὸ δεύτερον, ἡ πολιτικὴ τῆς Γερμανίας θὰ ἐξηγητόμε μὲ τὸν συμφέρον ὅπου ἔχει νὰ κολακεύῃ τὴ Ρουσία γιὰ τὴν περίστασι ἐνὸς πολέμου τῆς μὲ τὴ Γαλλία. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τοῦτο, κατὰ τὴ δικὴ μου γνώμη, εἶναι τὸ λιγώτερον πιθανόν. Αὐταῖς ἢ τρεῖς, γιὰ νὰ μὴ ἀνυψώω μήτε Ἀουστρία μήτε Γαλλία, σχηματίζουν ἕνα δράκοντα καὶ μιὰ λερατάν ὕδρα ὅπου δὲν βρισκονται ἡ Ἡρακλῆς γιὰ νὰ τὴν καταβάλῃ. Κι' εἶναι οἱ ἄλλοι νὰ ἐβόνονταν, καὶ πάλε ἡ ἔκβασι τοῦ πολέμου θὰ ἦσαν ἀμφιβολία. Ἄν οἱ ἄλλοι ὅμως ἐβλέπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἦναι σιμὰ, κ' ἐβλέπαν τὰ νύχια τοῦ δράκοντος νὰ γγίξῃ τὴ σάρκα τους, ἐξ ἀνάγκης θὰ ἐβόνονταν. Καὶ νὰ μιὰ πιθανὴν περίστασι τοῦ γενικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου 'ποῦ ἐλέγαμε, καθὼς σήμερον δείχνουν τὰ πράγματα. Ὁ κόσμος σὲ τέτοια περίστασι θὰ ἦσαν ἡ Ἀουστρία, καὶ τὸ πιθανώτατον θὰ τὴν ἐπαιρναν μαζὴ τοὺς ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴ δουλειὰ τους. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅπως ἂν ἐπαιρναν καὶ τὴν Ἀουστρία, τὸ ζήτημα θὰ ἐλυτότο ὑπὲρ ἐκείνων. Κι' ἂν οἱ στόλοι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας ἐβίαζαν τὰ Δαρδανέλια καὶ ἐμπαιναν στὸν Βόσπορον, μὲ τοῦτο δὲν θὰ ἐξασφαλίζαν καὶ τὴν τύχη τοῦ πολέμου, γιὰ τὸν ἴδιον λόγον ὅπου δὲν τὴν ἔχομε ἐξασφαλίσει μήτε καὶ ἐμεῖς μὲ τὸν βομβαρδισμό τῆς Πρέβεζας. Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, μικρὰ καὶ μεγαλὰ κράτη, ἔχει συμφέρον νὰ ἦν' ἐνωμένη σφιχτὰ καὶ ἔχει συμφέρον νὰ προσπαθῆσθῃ μὲ κάθε τρόπο καὶ μὲ κάθε θυσία νὰ πάρῃ καὶ τὴν Ἀουστρία μαζὴ τῆς, ἐπειδὴ χωρὶς τὴν Ἀουστρία δὲν κερθώνεται τίποτα. Ἀλλὰ πῶς νὰ τὴν πάρῃ καὶ μὲ τί νὰ τὴν προσελκύσῃ; Ὑποσχόμενη νὰ τὴν ἐγκαταστήσῃ στὸν Βόσπορον. Δὲν ἤξερω μόνον ἂν ἡ Ἀουστρία, στὴν ἀμφιβολία τῆς καλῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου, ἤθελε δεχθεῖ, ἐπειδὴ εἶναι βέβαιον ὅπως τὸ μέτρο τοῦτο τῆς δυτικῆς Εὐρώπης θὰ ἐπροκαλοῦσε ἕναν πόλεμον μὲ τοὺς τρεῖς συμμάχους. Ἄν αὐτὸ τὸ μέτρο τὸ εἶχε λάβει ἡ Εὐρώπη λίγα χρόνια προτῆτερα, ἡ δουλειὰ θὰ ἦσαν κἀμωμένη χωρὶς κἀνέναν κίνδυνον καὶ χωρὶς πόλεμον εὐρωπαϊκόν. Γιὰ τοῦτο εἶναι φρόνιμον νὰ προλαβαῖν τινὰς καὶ νὰ μὴ περιμένῃ τὴν ὑστερὴν ὥρα. Ὅσο γιὰ τὴ Γαλλία, εὐκόλα θὰ τὴν ἐξεκολλοῦσαν ἀπὸ τὴ Ρουσία ἂν μᾶς ἔταξε σὲ μὲ τῶν δώσωμε τὴν Ἀλασια καὶ Ἀραβία ἢ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ, μὲ τῆς δώσωμε κατὰ πρός μέρος τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ μουσουλμανισμοῦ. Ὑποθέτωντας ὅπως αὐτὰ εἰσυνέβαιναν καὶ ὅπως ὁ πόλεμος ἐλάβαινε καὶ ἔκβασι γιὰ τὴ Ἄσσι, θὰ ὠφελιόμαστε ἐμεῖς τίποτα: πιστεύω πῶς θὰ ὠφελιόμαστε. Ἀλλὰ θὰ ὠφελιόμαστε μόνον ἂν ὡς τότε, θὰ εἴχαμε

ἀλλάξει δρόμον καὶ σύστημα. Ἄν ὅμως ὁ πόλεμος ἐλάβαινε καλὴν ἐκβασι γιὰ τοὺς ἄλλους, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅπως ὄχι μόνον δὲν θὰ ὠφελιόμαστε, ἀλλὰ ὅπως ἤθελε κιντυνεύει καὶ ἡ ὑπαρξι τοῦ μικροῦ μας κράτους. Δὲν εἶναι τελείως δύσκολον νὰ μᾶς ἐδιναν πάλε τῆς Τουρκίας. Τώρα δὲν εἶναι παράξενον, ἀκούωντάς με οἱ πατριώταις, καὶ ἂν ὡς καὶ αὐτοὶ τὰ θεωρήσουν εὐκόλα καὶ πιθανὰ τοῦτα, νὰ πάρουν φωτιὰ καὶ νὰ εἰποῦν ὅπως πρέπει νὰ προετοιμαστομε καὶ ἐμεῖς γιὰ νὰ δώσωμε σὲ μιὰ ἢ ἄλλη περίστασι ἀπ' αὐταῖς τὴ μικρὴ μας βοήθειαν. Μὴ βιάζεστε καλοὶ πατριώταις; ἡ περίστασις αὐταῖς εἶναι πιθανοί, ἀλλὰ ὄχι καὶ βέβαιαι, ὡς καὶ γιὰ τὸν λόγον ὅπου στὴν πολιτικῇ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ἦναι βέβαιον καὶ στέρεον: σήμερον εἶν' ἕνα συμφέρον, καὶ παίζει μιὰ πολιτικῇ αἰθρία παρουσιάζεται ἄλλο συμφέρον ἀνώτερον, καὶ ἡ πολιτικὴ ἀλλάζει. Ἡ ἀλλαγὴ ἐνὸς προσώπου κάποτε εἶν' ἀρκετὴ νὰ κάμῃ τὴν πολιτικῇ τῆς ἡμέρας ν' ἀλλάξῃ καὶ αὐτὴ. Ἐκεῖνο 'ποῦ εἶναι βέβαιον καὶ στέρεον καὶ δὲν ἀλλάζει: εἶναι ἡ θέσι ἡ δικὴ μας ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὁ λόγος εἶν' ἀπλοῦστατος καὶ ρυθικός. Ἐπειδὴ ἐμεῖς εἴμαστε ἐκεῖνοι 'ποῦ εἴμαστε καὶ ἡ Εὐρώπη εἶν' ἐκεῖνη 'ποῦ εἶναι. Κι' ὅσο γιὰ τὴν πρώτην περίστασι, 'ποῦ ἡ Ρουσία μὲ τοὺς συμμάχους τῆς νὰ προκαλέσῃ τὸν πόλεμον, καὶ βέβαιον ἂν ἦσαν, εἶναι ἀκόμα μακρὰ: ἐπειδὴ ἂν δὲν ἦσαν μακρὰ, δὲν ἤθελε μᾶς ὑποχρεώσῃ ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη νὰ φύγομε ἀπὸ τὴν Κρήτη, καὶ μᾶς ἤθελε ἀφήσει τὸν Ἐιὸν νὰ φτάσῃ ἀπόξω ἀπὸ τὴ Λαμία. Μπορεῖ ἡ Εὐρώπη, καθὼς εἶχα εἰπεῖ καὶ προτῆτερα, νὰ μὴ κάμῃ φρόνιμον ἀφίνωντας τὸν καιρὸ νὰ περᾶν καὶ περιμένωντας τὴν ὑστερὴν ὥρα γιὰ νὰ πάρῃ μέτρα. Ἀλλὰ θὰ ἔχει καὶ αὐτὴ τὸν λογαριασμό τῆς ὅπου ἐμεῖς δὲν τονεῖ ξέρουμε: μπορεῖ καὶ νὰ μὴ βλέπῃ αὐτὴ ἐκεῖνον τὸν κίντυνον 'ποῦ βλέπομε ἐμεῖς, καὶ μπορεῖ νὰ ἔχῃ αὐτὴ δικὴν καὶ ἐμεῖς ἄδικον; ἢ μπορεῖ νὰ τὸν βλέπῃ παραπολὸ μακρὰ καὶ γιὰ τοῦτο νὰ θεωρῇ ὅπως δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ λάβῃ μέτρα καὶ ἐκτεθῇ ἀπὸ τὰ τώρα. Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ἐμεῖς σήμερον, μὲ τὴν ἀνοησία 'ποῦ ἔχομε κάμει, εἴμαστε ἐξαντλημένοι καὶ εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ δώσωμε τὴν παραμικρὴ βοήθειαν εἰάν ἡ περίστασι ἤθελε παρουσιαστῇ, ὄχι μέσα σὲ ἕξ ἡμέρας ἢ σὲ ἕναν χρόνον ἢ σὲ δύο, ἀλλὰ μήτε καὶ μέσα σὲ δέκα χρόνους: καὶ ἂν ἡ περίστασι δὲν παρουσιαστῇ μέσα στοὺς δέκα χρόνους, μπορεῖ νὰ μὴ παρουσιαστῇ μήτε καὶ μέσα στοὺς πενήντα: καὶ πάλε, ἂν ἐπαρουσιάζοταν, θὰ ἐπροσπαθοῦσαμε πρόχαρα κατὶ νὰ κάμωμε καὶ κατὶ νὰ βοηθήσωμε: ὄχι ὅμως καὶ νὰ ἐτοιμαζώμαστε ἀπὸ τώρα καὶ νὰ ὑποβνώσασθε σὲ θυσίας καὶ νὰ ἐξαντλοῦμαστε, καθὼς ἔχομε κάμει ὡς στὰ σήμερον, χωρὶς νὰ ξέρωμε καὶ νὰ εἴμαστε βέβαιοι μήτε ἂν ἡ περίστασι θὰ παρουσιαστῇ μήτε ποτὲ θὰ παρουσιαστῇ. Ἄν τοῦλάχιστον ἐξέραμε ὅπως ἡ δικὴ μας βοήθειαν θὰ ἐβάραινε στὴν ζυγαριὰ καὶ θὰ ἦσαν ἀποτελεσματικὴ, ὑπομονὴ: ἀλλὰ μήτε αὐτὸ δὲν εἶναι, καὶ μήτε ἡ Εὐρώπη στὸν ὑπολογισμό τῆς θὰ ἔβανε βᾶσι στὴ δικὴ μας βοήθειαν. Καὶ μὴ προετοιμαζόμενοι, καὶ κἀντωντας οἰκονομίας, ἡ περίστασι, ἂν ἐπαρουσιάζοταν, θὰ μᾶς εὕρισκε καλῆτερος καὶ δυνατώτερος παρ' ὅτι ἂν ἐτοιμαζώμασθε ἀπὸ τώρα. Κι' ὅταν ἡ Εὐρώπη ἰδῇ τὸν κίντυνον καὶ ἀποφασίσῃ νὰ πάρῃ μέτρα καὶ μᾶς προσκαλέσῃ, τότε μόνον θὰ κάμωμε καλὰ καὶ φρόνιμον νὰ προετοιμαστομε. Ἐμεῖς, καὶ γιὰ τὴ γεωγραφικὴ θέσι μας καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους, πρέπει νὰ βλαθῶμε στὴν ὑποταγὴ καὶ στὴ διάθεσι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἐμπιστευτομε τὴν τύχη μας στὰ χεῖρά τῆς καὶ νὰ περιμένωμε διαταγαῖς ἀπ' αὐτὴ τούτη ἐπρεπε νὰ ἦν' ἡ πολιτικὴ μας ἀπὸ τὸν καιρὸ 'ποῦ ἔχει συσταθεῖ τὸ βασίλειον, καὶ τούτη πολὺ περισσώτερον καὶ γιὰ λόγους φανεροὺς πρέπει νὰ ἦν' ἀπὸ τώρα καὶ ὀμπρὸς. Καθὼς δείχνουν σήμερον τὰ πράγματα, ἂν μᾶς ἀδειαζαν τὴ Θεσσαλία οἱ Τούρκοι, καὶ ἂν ἔστεργαν νὰ δεχτοῦν τὸν στόλον μας γιὰ τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσι, καὶ ἐμεῖς ὑποχρεωνομάσθε ν' ἀροπλισθομε καὶ σὴ σερνὰ καὶ ν' ἀκολοθηῶμε νὰ μένωμε ἀροπλισμένοι γιὰ πενήντα χρόνους, καὶ ἔχομε ὅπου μὲ τὴν περίστασι τὰ χροῖνα μᾶς ἔταξε σὲ μὲ τῶν δώσωμε τὴν Ἀλασια καὶ Ἀραβία καὶ ὅπως ὁ πόλεμος ἐλάβαινε καὶ ἔκβασι γιὰ τὴ Ἄσσι, θὰ ὠφελιόμαστε ἐμεῖς τίποτα: πιστεύω πῶς θὰ ὠφελιόμαστε. Ἀλλὰ μόνον γιὰ πενήντα χρόνους, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἕνα

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τό και για περισσότερους θα μάζε, εσύμπερνε μιά τέτοια συνθήκη. Η πιθανότης να χάσωμε από 'κεινο' που έχουμε μέσα σε αυτό το διάστημα είναι άσυγκριτως μεγαλύτερη από την πιθανότητα να δυνηθούμε να πάρωμε τίποτα με το χέρι μας. Ένώ 'που αν η πολιτικαίς περιστάσαις το φέρουν κι' αν παρουσιαστή εύκαιρία, κι' αν το αξίζουμε, ή Εύρώπη το ίδιο θα μάζε δώσει εκείνο 'που θα κρίνει καλό να μάζε δώση. Κι' αν ως τώρα δεν έχουμε δυνηθεί ποτέ να πάρωμε τίποτα με το χέρι μας, ακόμα λιγότερο θα δυνηθούμε στο κατόπι. Η δυσκολία για τούτο ήταν από την αρχή και είναι ακόμα και θα ακολουθούσαν πάντα να ήναι δύο, και ή δύο μεγάλας και ανυπέβληταις ή πρώτη, όπου είμαστε μικροί κη' όλα και τιποτένιοι ή δεύτερη, όπου δεν μάζε; αφίνευν. Οι πατριώταις αποδίδουν παραδόξως την ακακήν έκδοσι του πολέμου όχι σε άλλο παρά στα λάθη ή την προδοσία των αρχηγών και στο όπου δεν είμαστε προετοιμασμένοι όσο έπρεπε. Δεν άρνούμαι όπως δεν έχουν γένοι λάθη και δεν άρνούμαι όπως επιχειρήσαμε πόλεμο χωρίς να είμαστε προετοιμασμένοι. "Όσο για προδοσίαις, μπορεί να έχουν γένοι κι' αυταίς. Αλλά και λάθη και προδοσίαις αν δεν είχαν γένοι, και καλά προετοιμασμένοι αν ήθελ' είμασταν, και παλι το αποτέλεσμα θα ήσαν το ίδιο, με μοναχή τη διαφορά που ήθελε μακρύνει ή αγωνία μας κι' όπου ήθελαμε υποστεί ζημιαίς και θυτίαις πολύ μεγαλύτεραις. Με τον έχθρό μας δεν είμαστε ένας έναντιον ενός; ή έναντιον δύο, καθώς ήταν οι Γάλλοι με τους Γερμανούς, αλλά είμαστε ένας έναντιον έξη και όχτώ. Κι τα άλλα έφοδια του πολέμου ο έχθρός τα έχει με την ίδιαν ανάγκη περισσότερα από μάζε. Πρόσθετε κι' όπου ο έχθρός μας, ενώ είν' ανδρείος και είν' ατρόμητος όσο κι' εμείς, ίσως και περισσότερο, είναι συναμα και έμπειροπόλεμος όσο εμείς δεν είμαστε. Και το ένα και το άλλο το έγνωρίζουμε πολύ καλά, επειδή οι Τούρκοι το είχαν δείξει στον πόλεμο του 1878. Είν' αληθινό όπως την τύχη της μάχης και του πολέμου δεν την αποφασίζει πάντα ο μεγαλύτερος αριθμός, κ' έχουμε διάφορα παραδείγματα παλαιά και νέα όπου στρατοί μικροί έχουν καταστρέψει ή έχουν αιχμαλωτίσει άλλους πολύ μεγαλύτερους; αλλά στην περίστασι την τωρινή τη δική μας, ποιόν τίλον είχαμε για να πιστέψωμε, καθώς είχαμε πιστέψει, ή και μόνον για να ελπίζωμε, όπως θα είχαμε κι' εμείς την ίδια καλή τύχη για τούτο; Τον έχθρό εμείς δεν τον υπερτερούσαμε σε τίποτα, μήτε είχαμε κινέναν δοκιμασμένον άξιον αρχηγό, μήτε είχαμε προετοιμασσι κανένα περιφημο σχέδιο, μήτε τίποτα κι' αφού ήσαν έτσι, γιατί κλητέρα και λογικώτερα εκείνην την καλή τύχη 'που ελπίζουμε κι' όπου υπολογίζουμε για μάζε, κι' όπου κανέναν ποτέ λαός στον κόσμο χωρίς έναν τίτλο δεν είχαν ελπίζει και δεν είχαν υπολογίσει, να μη τη φοβηθούμε και να μη την υπολογίσαμε για τον έχθρό 'που είχε και τον αριθμό κι' όλα τα άλλα μέσα περισσότερα από μάζε; 'Επειδή είχαμε κάμει την άποψαι να μη πιστεύωμε παρά ό,τι μάζε άρεσε. Είναι πιθανό, είναι ίσως και βέδαιο, όπως αν εμείς είμαστε προετοιμασμένοι όσο έπρεπε κι' αν δεν είχαν γένοι και τα λάθη ή ή προδοσίαις όπου έγιναν, ωφελούμενοι από τα λάθη των Τούρκων και την άπροετοιμασία τους, θα εμπαιναμε στα Γιάννενα και θα εμπαιναμε και στη Θεσσαλονίκη; αλλά μένει το ζήτημα αν θα έμπορούσαμε να μείνωμε για πολύ, καιρόν εκεί. "Όσω μόνον κι' αν παραδεχτούμε όπως θ' ακολουθούσαν οι Τούρκοι πάντα να κάνουν λάθη κι' εμείς να μη κάνωμε, κι' όπως θ' ακολουθούσαν πάντα εκείνοι να ήν' άπροετοιμαστοι κι' εμείς πάντα έτοιμοι για να τους χτυπάμε. Τα λάθη, λιγα ή πολλά, μικρά ή μεγάλα, δεν μπορεί να λείψουν ποτέ κι' αν κάνει ο ένας, κάνει και ο άλλος. Κάποτε είναι και συμβάντα της τύχης όπου τα αποδίδουμε σε σκέψι κακή και τα ονομάζουμε λάθη και σφάλματα. Στην κοινή ζωή το ίδιο συμβαίνει. Επιχειριζόμεσθε μιά δουλειά αφού πρώτα είχαμε σκεφτεί καλά για μάζε πολλαίς ή και για μήνες, και είχαμε λογαριάσει όλα τα υπέρ και τα κατά, όταν άξαφνα παρουσιάζεται κάτι 'που το είχαμε λησμονήσει και δεν το είχαμε βάλει στον λογαριασμό ή όπου ήσαν αδύνατο να ελπίσούμε, και ή επιχείρησι καταγει. Ένα από τα λάθη 'που έγιναν, το σπουδαιότερο ίσως ήσαν και ο διαμοιρασμός των μικρών μας δυνάμεων. Τι έγυρεύαμε αλήν; 'Επειρο; και γιατί να μη περιριστούμε ως κι' εκεί στο μέτρο της υπερασπίσεως των συνόρων; "Αν ένα μέρος του στρατού

της 'Ηπειρου το είχαμε φέρει στη Θεσσαλία, θα έκατορθώναμε με κάθε πιθανότητα να βραστάζωτον 'Ετέμ και κρατείωμε την υπεράσπισι πέντε-δέκα μέραις ακόμα; θα εξητούσαμε έπειτα τη μεσολάβησι της Ευρώπης και θα εκλείουσαμε μιάν έντιμην ειρήνη. Τι άλλο ήθέλαμε και τι άλλο θα έμπορούσαμε να ελπίζωμε απ' αυτό; Και τα Γιάννενα αν είχαμε πάρει, έχοντας τον 'Ετέμ στη Λαμία ή και στην 'Αθήνα, τι θα μάζε ωφελούσε; Αλλά φίνεται να είχαμε λογαριάσει όπως ήσαν αδύνατο να κατορθώσθθ 'Ετέμ να έμνη στη Θεσσαλία, ενώ 'που εμείς θα επηγάιναμε και στην Κωνσταντινούπολι. Όπως έτσι είχαμε λογαριάσει, τούτο αποδείχεται απλούστατα από το ίδιο το γεγονός του πολέμου όπου εκηρύξαμε. Κι πώς άλλως; θα ασφαλίσαμε τα Γιάννενα αν δεν επηγάιναμε και στην Κωνσταντινούπολι; να χτυπήσωμε στην καρδιά τον έχθρό; Είπα εκηρύξαμε, αλλά ελησμονήσα, και ή λέξι μου εξέφυγε. Οι πατριώταις ισχυρίζονται όπως τον πόλεμο δεν τον εκηρύξαμ' εμείς, αλλά οι Τούρκοι. Έχουν μεγαλώτατο δικηρο, και ο ισχυρισμός τους είναι όλο; πατριωτικός. 'Εμείς είχαμε στείλει τον Βάσσο στην Κρήτη για να εγκαινιάση την ενομία και την τάξι και στήση τη σημαία μας και λάθη κατοχή χωρίς να κηρύζωμε πόλεμο. Οι Τούρκοι δεν θα ήσαν άρμόδιοι και μήτε είχαν κινέναν Βάσσο να στείλουν κι' έμπουν άμέσως στη Θεσσαλία χωρίς να κηρύζον πόλεμο μήτ' αυτοί. Αφού δεν ήταν άρμόδιοι και δεν είχαν έμπει άμέσως, γιατί να θελήσουν να έμπουν έπειτα; Και τι εξητούσε ο 'Ετέμ στα σύνορά μας; "Αν εμείς είχαμε συγκεντρώσει δυνάμεις εκεί, τούτο το είχαμε κάμει απλώς για την υπεράσπισι και για τον φόβο μη οι Τούρκοι, καθώς είναι βάρδαροι και άδικοι, τους έρθη ή ιδέα να τα περάσουν και μπουν χωρι; να έχουν δικαίωμα και χωρι να ήναι άρμόδιοι. Και τα άνταρτικά σώματα 'που είχαν ξεφυτρώσει στον Τουρκικον τόπο και κοντά κοντά με τα στρατεύματα μας ήσαν μια πρόφασι των Τούρκων από κείναις ταίς συνειθισμέναις τους όπου δεν έπρεπε ή πολιτισμένη Εύρώπη να τη συμπαθήση κι' όπου στο κλεισιμο της ειρήνης είχε χείος να τη λογαριάση σε βάρος τους δίνοντας μας τη γραμμή της συνθήκης του Βερολίνου ή και τη Μακεδονία. "Η μη στοάζονται οι Τούρκοι, και ή Εύρώπη μαζή με αυτοίς, όπως έχουν να κάμουν κι' όπως μιλούν με τίποτα ζώα ή με τίποτα παιδιά; . Στην Κωνσταντινούπολι μιά επανάστασι είναι άναυτηρητο όπως θα μάζε ωφελούσε σημαντικά, αν είχε γένοι πριν ο έχθρός προφθάση να συγκεντρώση τήση δυνάμει στα σύνορά μας; έπειτα όμως και να είχε γένοι, μήτε αυτό δεν θα μάζε ωφελούσε. Κι' ώστόσο εμείς είχαμε βάλει βάσι και σε τούτο, κι' επεριμέναμε. Και είχαμε βάλει βάσι χωρίς μήτε να την προσχεδιάσωμε και την προετοιμασωμε αυτήν την επανάστασι, καθώς θα ήσαν αναγκη. Και να την προετοιμασωμε σε τρόπο 'που να είμαστε βέβαιιοι όπως και ή φωτιά θ' άναψει κι' όπως μήτε γλήγορα θα σβυστεί. 'Εμείς μήτε είχαμε προσχεδιάσει και προετοιμασσει, μήτε έμπορούσε να είμαστε βέβαιιοι για τίποτα; αλλά, σαν τυχοδιώχταις της κάτω τάξεως και του χειρότερου είδους, είδωσθε δλοκαύτωμα όχι στον βωμό της πατρίδας, αλλά στον βωμό του Σατανά, το αίμα τόπων άθών κι' έβαλαμε σε σοβαρόν κίνδυνο την υπαρχη του κράτους, βλαίζόμενοι σε μιάν απλή πιθανότητα 'που από τα πράγματα αποδείχτηκε όπως ήσαν και πολύ απομακρυσμένη. Και στην 'Ηπειρο τι εκάμαμε και τι εκάτορθώσαμε; Δεν εκάμαμε άλλο παρά 'που έθυσιασαμε τους άτυχους κατοίκους της Καμαρίνας και τόσων άλλων χριστιανικών χωριών, όπου τους υποχρεώσαμε με το καλό και με το κακό να σηκωθούν και τους αφήσαμε έπειτα εκθεμένους στην εκδικησι των Τούρκων κ' έπαθαν εκείνο 'που έπαθαν. Αλλά τι μάζε έμελλε μάζε και για τούτο; Οι δυστυχοι οι στρατιώταις μας, τα θύματα αυτά της εδικής μας μαρτίας και κατοπισίας και αναισθησίας, πιστεύοντας όπως ήσαν την πατρίδα και το έθνος, ενώ 'που δεν ήσαν υπηρετούσαν παρά τα φιλόδοξα όνειρα λίγων τρελλών άξιων για το φρενοκομείο ή τούποτακά συμπερόντα λίγων κερδοκόπων, άντρεία και άντροχ ή αξιοθαύμαστη, με όλην την πείνα και τη δίψα και τη γονία και το κούπο 'που τρέψθθ έδερνε, από φαιδριόμικη από άνοσησία των πολιτικών και στρατιωτικών άγωνιστών; Κι' όπως έδειξαν άντράκων το πιστέωμα όμοιωσθθ στην Ελλάδα. Όταν είχαν κινήσει για τον πόλεμο, τους είχαμε προδοήσει με τα Ζήτω άνάξιας πίστει, γραμμέναις όλοις σχεδόν από

άνθρώπους φανατισμένους και ψεύταις και καυχησιάρειδς, το περισσότερο παιδάκια όπου έχουν ειλικρινώς συνεργασθεί για τον σκοπό της εθνικής καταστροφής, αλλά επειδή το έχουν δολογήσει όλοι οι άνταποκραιταις των ευρωπαϊκών εφημερίδων. "Αν είχαν μαυλό οι στρατιώταις μας κι' αν έγνωρίζαν εκείνο 'που έγνωρίζαν κάτι λιγοι από μάζε, όταν τους έστελναν να πάν να πολεμήσουν τους Τούρκοις, έπρεπε να είχαν γυρίσει τα τουφέκια κατ' άπκνου σε κείνους όπου τους έστελναν, επειδή εκείνοι ήσαν οι κληθινοί έχθροι κι' αυτοίον και όλου του έθνους, και όχι οι Τούρκοι. Τώρα 'που ο λαός μας έλαβε μάθημα κι' όπου ειδικήθηκε από την πείρα, αν αφού γένη ειρήνη τύχη και βρεθθ πάλε σε πράγματα καμιά κυβέρνησι σχηματισμένη από τους συνειθισμένους πολιτευταίς, κομματάρχαις, θα κάμει καλά και φρόνιμα, προς το συμφέρον του κράτους κι' όλου του έθνους, να μη της δώση μήτε έναν στρατιώτη. Κ' εκείνοι οι στρατιώταις όπου ήθελε βρεθουν στην ύπηρεσι, θα έκααν καλά να φύγουν κι' εκείνοι και να γυρίσουν όλοι στα σπήτικ τους και στο έργο τους. 'Ε κυβέρνησι άς οίκοινομηθθ με τούτο άξιωματικούς του στρατού και με τους άστυνομικούς κλητήρες. Η εφημερίδες άπαιτούν, άμα κλειστή ή ειρήνη, να κυτταζωμε να βρούμε και να δικάσωμε και τιμωρήσωμε τους προδοταίς, τους δειλούς, τους άπειθαρχήσαντες, τους λειποτάχταις, όλους εκείνους δηλ. 'που θεωρούμε όπως να εστάθησαν ή αίτια της άτυχης έκβάσεως του πολέμου; αλλά για να έχουμε τίτλον να το κάμωμε τούτο, πρέπει πρώτα ν' αποδείξωμε εμείς δύο πράγματα: το πρώτο, όπως δεν τους είχαμε στείλει στον πόλεμο εκείνους; να σκοτωθούν απλώς και μόνον για τον σκοπό να δυνηθθ να γένη πρωθυπουργός ο Ράλλης; το δεύτερο, όπως δεν τους είχαμε μήτε στείλει χωρι να προνοήσωμε και προβλέψωμε καλά και όσο έπρεπε για όλα και χωρι να έχουμε τουλάχιστον δυο πιθανότηταις έναντιον μιάς άλλης για την καλή έκβασι του πολέμου. Πολύ μεγαλύτερο δικηρο θα είχαν εκείνοι να ζητήσουν να μάζε δικάσουν έμάς γι' αυτά 'που είπα. Και για όποιο κι' αν ήσαν το φταιξιμο το δικό τους, δεν έχουν δειχτεί όμως άπάνθρωποι και κακούργοι εκείνοι καθώς έχουμε δειχτεί εμείς. Και σαν προδοταίς όλους αν τους έχαραχτηρίσαμε, και πάλε μεγαλύτεροι προδοταίς του κράτους κι' όλου του έθνους είμαστε; εμείς. Και δεν μπορούμε λογικώς και δικαίως ν' απαιτήσωμε να τηρούν πειθαρχία και να μάζε ήναι πιστοί εκείνοι 'που έχουν όλα τα διδόμενα κι' έχουν την άποδειξι όπως είπαση άπιστοι οι ίδιοι; εμείς κι' όπως τους έπιβουλεύωμαστε. Είναι άναμφίβολο όπως ο στρατός μας, για όποιο κι' αν ήσαν το φταιξιμό του, είναι και πάρα καλός για τέτοιαις κυβέρνησαις. Μόνον μιά εξαίρεσι θα ήσαν δικηο να γένη για κείνους τους άξιωματικούς (και είναι καμπόσι) 'που στη Φιλιπιάδα κι' άλλοι έχουν λαφουραγήσει τα σπήτικα Τούρκων και Χριστιανών, δίνοντας τους με τούτο να καταλάβουν τι είδους έλευθερία και καλοδοικησι τους; έπεριμενε αν τους επαιράμαμ' εμείς. 'Εκείνοι 'που, για τη θέσι τους, ήσαν υποχρεωμένοι να έμποδίσουν τους στρατιώταις να τα πράξουν αυτά και να τους τιμωρήσουν αν τα έπρατταν, άπ' εναντίας έπαραινήσαν τους στρατιώταις να τα πράξουν με το παραδειγμα 'που τους έδωσαν. "Όσω κι' αν έννοούσαν όπως μόνον αυτοί, σαν άνώτεροι και βαθμοφοροι, είχαν το δικαίωμα και το προνόμιο. Αυτοί θα έπρεπε να δικασθούν και τιμωρηθούν με όλην την αστηρότητα. Και όμως, δεν είναι παραξένο να θεωρηθθ όπως αυτό είναι το μικρότερο απ' όλα τα φταιξιματα. Σόν τόπο 'που ζούμε, όλα πρέπει να τα περιμένωμε. 'Ηρθαν και οι καυμένοι οι Γαριβαλδινοί και άλλοι φιλέλληνες ή φιλελεύθεροι να χύσουν το αίμα τους, και το έχυσαν, για τον ύπόθεσί μας. 'Ηρθαν (τουλάχιστον οι μισοί απ' αυτούς) για ένα ιδανικό 'που, σε βάρβαροι εμείς, τους το έπαρουσίασαμε ποδοπατημένο. Αυτοί βέβαια δεν έγνωρίζαν τι τρέχει μεταξύ μας; δεν έγνωρίζαν μήτε όπως είμαστε άπροετοιμαστοι, μήτε όπως δεν έχουμε δυνάμεις, μήτε όπως δεν έχουμε προδοτήσθθ με τα Ζήτω και τους είχαμε ρανει ζηχαρικά και άνθη, δειχ-

ΔΕΚΟΒΑΤΕΙΟΣ
ΛΗΓΟΝΟΙ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΒΛΗΘΗΚΗ
ΜΕΤΕΡΕΣ ΔΕΔΕΙΧΘΗΝ

νωντας με το αυτο οπως εννοουμε την αρεστη τους και της θυσιας το μεγαθος κι όταν εγυρισαν απο τον πολεμο, μητε καμια περιπτωση τους εκαμαμε μητε που τους εχαιρετουσαμε, δειχωντας και με το αυτο οπως για αυτου; δεν αιθανεμαστε τιποτα. Πως το δικαιολογουμε; Εχομε πλουσιους και στην Αθηναι και σε αλλα μερη του κρατους απ' οπου επερασαν κανενο; δεν ειχε εθει η ιδεα κητι να τους προσφερη. Κι αν το να δωσωμε χρηματα για τον σκοπο του πολεμου κατα της Τουρκιας; η της ετοιμασιας εθνικου στολου θα ητουν μωρια και θα ητουν εγκλημα, το να συνδραμωμε θμως ελεινους του; δυστυχημενους αθωους, δικους μας και ξενους, οπου εχουν βαλει τα μεγαλητερα εξοδα του πολεμου που εμεις επινοησαμε κι εχουν κινυνεψει τη ζωη τους; κι εχουν χυτει το αιμα τους; κι εχουν αφησει στο ελεος του Θεου ταις γρηαις μοναχαις και ταις γυναικαις και τα τεκνα τους, θα ητουν χρεος απο τα πλεονεργα.

Όταν επ' οπερσι ειχα γραψει τη διατριβη που ειχα ειπει στην αρχη κι οπου περικατου δημοσιευω, δεν εγνωριζα οπως η Τουρκια βρισκεται χωρις στολο. Ενθυμουμην τον στολο του Χοδερ (Πασα εδω και εικοσι η τριαντα χρονια κι ελεγα πως αυτος ο στολος να υπαρχη ακομα και να ηναι σε καταστασι να βγη οζω. Αλλα η Τουρκια, ειχα τωρα, τον ειχε αφησει να σπη χωρις μητε να φροντιση σε αυτο το διαστημα να φιαστη κανενα νεο μεγαλο πλοιο. Ετσι, στη σημερινη περισισι, χωρις να το προβλεπωμε και χωρις να το ελπίζωμε, ευρηθηκαμε ξεκαφια μοναχοι και απολυτοι νοικουρατοι του Διγαίου και του Ιονιου, ελευθεροι να τειληπουδμε με τα τρια θωρακωτα μας και με τα αλλα μικροτερα πλοια. Δεν ειχε κι εδικο η Τουρκια αν δεν ειχε φροντισει να εχη στολο, επειδη τι τον ηθελε; και με ποιον επεριμενε να ναυμαχηση; κι απο ποιον ειχε να φοβηθη για τα παραθαλασσια της; Το αυτο που εμεις εκαμαμε ητουν μια ζουρλειαι και ητουν ενα πρῶμα που κανενας ζηρωπος, εχωντας τον κοινον νου, θα εμπορουσε να το ειχε φανταθει, να στείλωμε να καμωμε αποδασι στην Κρητη χωρις αλλουνων υποστηριξει και να προκαλεσωμε πολεμο με την Τουρκια. Κι οχι μονον η αποδασι στην Κρητη ητουν ζουρλειαι, αλλα ητουν ζουρλειαι και ητουν επαταλη ως κι αυτο το αποχτημα των θωρακωτων και των τορπιλλοδωλων οπου λογικως και δικαιως μητε τωρα μητε ποτε θα ητουν η πιθανοτης να μας χρησιμεψουν σε τιποτα. Μας εχρησιμεψαν μονον για να στείλωμε τον Βασσο στην Κρητη και για να βομβαρδισωμε την Πριβεζα, τον Πλαταμωνα, ακομα και τους Αγιους Σαραντες, και τον αθωωτατον και ευεργετικον Μουρτο, τον μοναχον λιμενα σε ολο το παραλιο της Ηπειρου και της Κερκυρας, απο την πολι των Κορφων ως στην Πριβεζα, οπου τα πλοια μας, μικρα και μεγαλα, βρισκουν καταρρηγιο τον χειμωνα απο ταις κακοκαιριας. Ο Μουρτος ειν ενα τουρκοχωρι που μητε καστρο εχει μητε στρατωταις. Μητε κανενα μαγαζι με θροφαις για τον Τουρκοικον στρατο καθως ειχαν οι Αγ. Σαραντες και ειχαμ ευρει αυτην την προφασι για να τους βομβαρδισωμε και με το αυτο δειζωμε στους Αρβανιταις τη δυναμι και την παληκαρια μας. Οι Αρβανιταις θμως τα επλερωθηκαν εκατονταπλασια με την καταστροφη των χριστιανικων χωριων, τον φονο των κατοικων, τη διαπαγη της περιουτιας τους, το ατιμαμα των γυναικων τους. Αυτο ταχα οι κυβερνηταις του στολου μας να μη το ειχαν σκεφτει και να μη το ειχαν προνοησει; η να το ειχαν σκεφτει και να αδιαφορησαν, θεωρωντας οπως η ζημια αυτη ειναι μικρη και τιποτενια συγκρινομενη με το μεγαλο αποτελεσμα του βομβαρδισμου που εχουν καμει; Υστερα απ' αυτα τα κατορθωματα ειχαν εθει κι εσεργιανουσαν εδω στη σπιενάδα. Ο κοσμος δεν τους εφωναζε Ζητω, μητε και τους εσουριζε. Ισως δεν φταιν κι αυτοι, επειδη θα ειχαν διαταγαίς. Τωρα που η αποστολη κι ο προορισμος του στολου μας εχει τελειωσει, επειδη αλλον προορισμο απο κεινον δεν ειχε μητε ειναι δυνατον να εχη ποτε, θα εμπορουσαμε να τον δωσωμε της Τουρκιας για την πολεμικην αποζημιασι, αν οι Τουρκοι δηλ. ειναι ανωητοι για να θλητουν να τον δεχτουν, οζω μωρον κι αν τον εδεχονταν απ' μιαν εγγυητη μη μας ματαβουληθη επειτ' απο πεντε η δεκα χρονια να δοκιμασωμε να καμωμε παλε τα ιδια και θα λθουν αυτοι σε νεα σκοπουρα χωρις καμιαν ωφελεια τους. Το αυτο ηθελε μας συμφερη οχι μονον επειδη αυτος ο στολος δεν χρησιμευει σε ε-

μεις, αλλα επειδη και της Τουρκιας, μητε τωρα μητε ποτε θα χρησιμεψει σε τιποτα. Οζω σαπει και τουτους στον Βοσπορο καθως ειχε σαπει κι ο αλλος. Ετσι ελευθερονομαστε κι απο τα εξοδα της συντηρησεως του, που τα φορτονομε της Τουρκιας, και μαλιστα τωρα που πρεπει και ειναι φρονιμο να κυτταζωμε να καμωμε απ' ολα τα μερη οικονομιας. Τα τρια θωρακωτα μας στη σημερινη περισισι ειναι οτι γελοιωδες. Ηταν και προτα, αλλα τωρα ακομα περισσοτερο. Και θα μας ενθυμην παντα ταις αγριότηταις και ταις ντροπαις των Αγιων Σαραντων και του Μουρτου. Ας παν στο αναθεμα, να μη τα βλεπωμε. Ως κι ο βομβαρδισμος της Πριβεζας, ητουν ασκοπος, οφου δεν μας επερισσοτερος η δεν ειχαμε σχεδιο να καμωμε αποδασι, κι ως κι αυτοι για αλλο δεν ειχε γενει παρα για να δειζωμε ταχα οπως κητι κανωμε. Συμπαρα της Λαμπρηας. Ειχε παρατηρηθει αναμετα ε' αλλα οπως κανενας απο τους ηρωας του στολου μας δεν ειχε σκοτωθει η πληρωθει σε κεινον τον βομβαρδισμο, μητε κανενα πλοιο ειχε τωπηθει. Για οσο αδεισαι κι αν ηταν οι Τουρκοι, φρινεται αδυνατο να μη ηθελε συμβει και το ενα και το αλλο αν οι δικοι μας ετραβουσαν απο ενα διαστημα σχετικως μικρο και αναλλο για να μπορουν να φερουν αποτελεσμα. Αλλα αυτοι, απ' οτι φαίνεται, το πρωτο πρῶμα ελυταζαν να εχουν ασφαλισμενο το τομαρι τους και να εχουν ασφαλισμενα και τα πλοια, τους πολυτιμους θησαυρους, μη Θεος φυλαξη παθη τιποτα κανενα για το αυτο εχτοπουσαν απο πολυ μακρυα, και η ζημια που εικαμην στον εχθρο σε ολο το διαστημα περιπου ενος μηνος δεν εσταθηκε αναλογη με τον καιρο και τη δαπανη, κι εσταθηκε τετοια, που τα καστρα σημερα, εξαιρωνας ιτως κεινο του Σκαριδακιου που το εχτοπουσαν απο το Κεφαλι της Παναγιας, ειναι ολα στην ιδια καταστασι που ηταν και πριν του βομβαρδισμου. Κι ωστοσο ποσα χρηματια δεν εχει στοιχισει αυτος ο ανωητος και ασκοπος βομβαρδισμος! Κρινωντας απο το αυτο, δεν θα ειχαμε εδικο να συμπερανωμε οπως αν ειχαν οι Τουρκοι εναν στολο αναλλογον, θα επροσπαθουσαν οι δικοι μας με καθε τροπο να αποφυγουν μια ναυμαχια, οχι τόσο απο δειλια, οσο απο προβλεψη κι απο φρονιμαδα, και για να μη τυχη και μειουν επειτα τοσοι αξιωματικοι του ναυτικου χωρις θεσι. Μονον τους Αγιους Σαραντες και τον Μουρτο ειχαν βομβαρδισει απο σιμα, επειδη κει δεν ειχαν τιποτα να φοβηθουν. Στους Αγιους Σαραντες εχουν καταστρεψει οσα μαγαζια υπηρχαν κει (δου η τρια) με εμπορευματα, καφεδες, ζαχαραις, αλευρια, κηλ. που ηταν για χρῆσι και Τουρκων και Χριστιανων, παξι που λιγο εχει συντελεσει, καθως το εδαμε, για να παρθουν τα Γιαννενα η το Δελβινο η το Αργυροκαστρο. Στον Μουρτο δεν γνωριζω ποια ζημια εχουν καμει σε ιδιωταις; αλλα η ζημια που εχουν καμει της κυβερνησεως δεν ειναι αλλη παρα η καταστροφη μας; αδειαις μαρακας οπου εχρησιμευε για τελωνειο. Ως κι απο γενη η ειρηνη, αν κανενα πλοιο μας τον χειμωνα θεληση να τρωπαση στον Μουρτο για να προφυλαχτη, οι Μουρτιωταις δεν θα εχουν εδικο να το βαλουν σταίς τουρκειας; και το υποχρεωσουν να βγη παλε οζω ν' αρμεινη με κινυνο να βουλιαξη η να τσακιαση. Εδω όταν ηρθαν, ειχαν δικαιολογηθει λεγωντας οπως πρωτοι κεινοι του Μουρτου ειχαν δωσει

αιτια με τουρκειας οπου τους ερριξαν. Αλλα το αυτο δεν ειναι πιστευτο, επειδη οι Μουρτιωταις δεν ηταν και τελειως ζωα για να θελησουν να προκαλεσουν μαχη με πλοια πολεμικα που καλα εγνωριζαν οπως θα εμπορουσαν σε λιγα λεπτα της ωρας να καμουν σταχτη ολο το χωριο τους. Επειτα, τι ηθελαν τα πλοια μας να περασουν απο σιμα; Ο πορθμος σε κεινο το μερος ειναι αρκετα πλατυ, κι αν επεροουσαν απο τη μεση του πορθμου, καθως θα ητουν το φυσικο, δεν θα ερχοτουνη ιδεα σε κανενα του Μουρτου να τους τουρκειση. Αλλα και την αληθεια ανμας δεν οι δικοι μας, κι αν παραδειχτουμε οπως δεν ειχαν περασει απο σιμα με κανον σκοπο, και οπως ειχαν βρεθει στον Μουρτο ενας η δυο τρελλοι που το ειχαν καμει το αυτο (ειπειδη μονον ενας η δυο τρελλοι θα ητουν δυνατον να το ειχαν καμει), και παλι ητουν μικροπρεπειαι και μωρια και βαρβαροτης κεινη των εδικων μας να θελησουν να συνερισθουν εναν η δυο τρελλου; και χασουν τον καιρο τους να παν να τους κυνηγησουν, και μη δυναμενοι να βρουν κεινους, εκδικηθουν και ξεθυμκουν απανου σε φρονιμους και σε αθωους.

N. Σ. Κ. (ακολουθει).

Δια τους μεταβαθροντας εις Αθηναις συνιστωμεν τα

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΛΟΥΤΡΑ
Κ. ΚΟΡΟΔΗΜΟΥ
«Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ»
(παρά τον Σταθμὸν σιδηροδρόμων Ἀττικῆς Πλατεία «Ὁμονοίας»).

Τὰ περηνμημένα δια τὴν καθαριότητα, τὴν περιποίησιν καὶ ἰδίως τὸ καθαρὸν καὶ κατάψυχρον ὕδωρ

ΛΟΥΤΡΑ ΠΑΝΤΟΕΙΔΗ
Εἰς τὸ ἐν τῇ Πύλῃ Ραϊμόνδου καὶ ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας Ἀγίας Παρασκευῆς κείμενον οἰκοπωλεσιον τοῦ **ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΡΑΔΗ** εὑρηγται.
ΟΙΝΟΙ ΓΝΗΣΙΟΙ καὶ ἐκλεκτοὶ εἰς φιάλας ἐτῶν τριῶν, δύο καὶ ἐνὸς εἰς τιμὰς λίαν συγκαταβατικὰς.
Προσέλθετε καὶ δοκιμάσατε (ἰδ.—7)

Ἡ «Ἐφημερίς τῶν Εἰδήσεων» πωλεῖται ἐν Ἀθῆναις εἰς τὰ περίπτερα τῶν Πλατειῶν «Συντάγματος» καὶ «Ὁμονοίας».

Εἰς τὸ παρά τὴν Πύλην Σπηλαίαν κείμενον Κατάστημα τοῦ **ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΠΟΝΑΤΗ** ΠΩΛΕΙΤΑΙ

- ΚΑΦΦΕΣ** τὴν λίτραν πρὸς Δραχ. . . 1,20
- » τὴν λίτραν πρὸς Δραχ. . . 1,50
- » Δ' ποιότητος ἡ λίτρα Δρ. 1,80
- ΖΑΚΧΑΡΙ** τὴν λίτραν πρὸς Λεπτὰ 66
- ΟΡΥΖΙΟΝ** Δ' ποιότητος **ΚΑΚΩΒΑΤΕΙΟ**

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚὴ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΪΡΙΟΥ

ΣΑΡΩΦΑ ἀριθ. 1, πρὸς Δραχ. 1,40 ἀριθ. 2, Δραχ. 2,00